

Єпископат в справах подій на Великій Україні // Діло. — 1933. — 27 липня. 21. Велика українська протибільшовицька демонстрація // Діло. — 1933. — 8 грудня. 22. Голова Ради Ліги Націй в справі голоду // Діло — 1933. — 10 жовтня. 23. Козуляк М. Голодомор 1933-го і Західна Україна. — Івано-Франківськ, 1994. — С. №. 24. Рудницька М. Акція рятунку голодної України на міжнародному терені // Діло. — 1934. — 7 січня. 25. Пахоренко В. Побратимство // Літературна Україна — 1991 — 1 травня.

Є.В. Савенко

Голова Української національно-культурної автономії
“Українське товариство “Вербиченька” м. Нижнекамська (Татарстан)

© Савенко Є.В., 2003

ЧОРНА ТІНЬ ГОЛОДОМОРУ

Цю статтю я присвячую своїм дітям Анастасії та Віктору Савенкам, потомкам розкуркулених хліборобів. Під час підготовки статті вони були першими читачами і слухачами. Саме їх очі не давали мені спокою і їх зауваження були влучні та своєчасні.

Висвітлена проблема наслідків голодомору в Україні 1932—1933 рр. у контексті україно-російських стосунків. Показано, як події голодомору впливають на діяльність українських громадських організацій в Росії на сучасному етапі.

Я очолюю українську організацію “Вербиченька” у маленькому місті Нижнекамську, що у Татарстані. Товариство наше існує з 1995 року. На мої плечі лягає щоденна робота щодо згуртування людей в Українське товариство “Вербиченька”, у якій можна підтримати вогонь українського самопочуття поза межами Батьківщини.

За сім з половиною років я бачив всяких людей: добрих і поганих, розумних і дурних, працьовитих і ледачих. У нашому місті майже півтори тисячі українців, у товаристві — 74, активних, які сплачують внески, — 26. Тривалий час мене дивувала байдужість і ледачість основної маси українців. Був час, коли я активно запрошував до організації українців — знайомих, малознайомих та ледве знайомих. Мало хто з них відразу і відверто відповідав “ні”. Більшість зразу на мить спалахувала, блищали очі, але потім швидко гасли. Я нагадував про велику культуру і про велике майбутнє українського народу, говорив про Шевченка та славних козаків, але людина ховала очі і невпевнено обіцяла прийти. Я вже розумів, що не придбав співробітника та загубив доброго знайомого. Потім я припинив запрошувати. Про українську громаду у місті знають. Прийдуть ті, кому це потрібно. Але образа в душі не минула. І я почав аналізувати, чому люди відмовляються бути у складі організації?

Мені, на щастя, вдалося підібрати міцний кістяк товариства, створити розумну й діяльну Раду, об’єднати свідомих українців, які несуть на своїх плечах неймовірно

величезну роботу щодо відродження українських традицій, звичаїв, вивчення української мови, літератури, етнографії, історії України та виховання дітей на засадах християнської моралі. Ми докладасмо багато зусиль, щоб українська національна свідомість на теренах Татарстану не згасла. Це зауважили і відчували всесвітні українські організації, які охоче співпрацюють з нами.

Але я не перестаю думати про те, чому більшість людей все ж таки пасивна. Деякі українці вважають, що справжня Україна тільки там, де вони жили, а в інших містах “українці неправильні”, декотрих більше влаштовує “застільний варіант” роботи товариства. Для деяких головне — “А що собі?” або “Моя хата скраю”. Звідки у потомків вільних та буйних козаків отака хитрувато-боязлива натура? Довго я шукав відповідь на це важливе і соромливе запитання. Звичайно завжди були між українцями егоїстичні, жадібні, підлі, зрадники, як і в кожній нації. Взяти хоча б того ж Саву Чалого, який зрадив своїх братів-козаків. Але ж була й маса щирих патріотів, готових за Україну віддати своє життя. Та де ж вони нині? Невже переродилися? І лише потім прийшло до мене розуміння трагізму українського народу.

Українці високого гатунку не переродилися, вони зникли, вони масами гинули у війнах ХХ ст. Але це було ще не все. Залишались їх сім'ї і в цих гніздах виростали нові орли. Більшовицький уряд, якому не були потрібні непокірні та вільнолюбиві українці, вирішив розорити ці гнізда. І влаштував голодомор. Голод розірвав спадкоємність в родинах і чорною тінню проліг між козацтвом та хохляцтвом. Носії вільного козацького духу пішли у “кращі світи”, причому пішли відразу три-чотири покоління! Це величезна втрата для генетичного фонду нації! У 1929 році в СРСР проживало 77 791 000 росіян і 81 195 000 українців. (Ці цифри наведені в підручнику “На великой стройке” Рабочая книга для 3 года обучения в сельской школе. УЧПЕДГИЗ 1932 г.) На 1989 рік росіян стало 137 397 000, українців 42 347 000.

У 2003 р. виповнюється 70 років великого голодомору в Україні. Це страшна дата. Всяке бачила за тисячолітню історію українська земля, але щоб за рік було страчено майже 10 мільйонів селян, такого ще не було. Протягом 1932 р. загони військових і чекістів обшукували села України. Вони дошукувалися не зброї і золота, а зерна. Зерно, звезене підводами, зсипали просто на землю при залізничних станціях. Купи зерна охороняли військові. Його поливали осінні дощі і воно почало гнити. З осені в селах цілком зник хліб і люди харчувалися переважно картоплею. Ще до Різдва змушені були вирізувати худобу, курей і гусей, бо на той час вже не було що їсти. Тією зимою в багатьох родинах почався голод. Зслабли діти. Їм пухнули животи, бо вони дійшли вже до картопляного лушпиння та викопаного з-під снігу жолуддя. На початку лютого було закрито школи. Діти вже не мали сили і змоги їх відвідувати. У березні вже не було ні котів, ні собак. Люди харчувалися мишами, горобцями, викопували з землі хробаків. Коли зазеленіла трава, почали варити кропиву, молочай, польову рослинність. На дітей було страшно дивитися. Вони мали здуті животи, подібні на кістяки тіла, пташині шиї й великі очі на старечих обличчях. Селяни пробували наблизитись до звалищ зерна, що гнило при залізничних станціях, підсилали дітей бодай трохи вкрасти, але військові підстрілювали їх, як кроликів.

Мешканці сіл масово почали втікати до міст, але їх туди не пускали. Люди, які зуміли виїхати з України, також не врятувались, бо росіянам було заборонено годувати і давати притулок українцям. На просторах сотень кілометрів можна було бачити села-привиди без тварин, без птахів, з безлюдними вулицями, над якими стелився жахливий сморід. Смерть настигала людей за чергою: спочатку дітей, потім старих, далі жінок середнього віку. Перших ще ховали, потім вже — ні. Спостерігалось багато випадків людоїдства.

З районів Орла, Волги, півночі Росії прибували родини переселенців росіян, яких розселяли по цих спустошених землях, по хатах, в яких ще довго тримався запах смерті. Виникає запитання: “Нащо це було зроблено більшовицьким урядом? З якою метою?” Є декілька причин. По-перше, економічні. Починалася індустріалізація і для нових підприємств необхідне було обладнання, яке можна було купити за кордоном за золото. Золота чи не було, чи його шкодували, і розраховувалися зерном. Зерна потрібно було багато і його забирали майже все. По-друге, радянська влада підтримувала численні комуністичні партії у всьому світі, а на це треба було багато грошей. І головне, свободолюбиві, незалежні, вільнодумні українці радянській владі були не потрібні.

Відомо, що український менталітет вільнодумний, впертий і індивідуалістичний. (В Україні навіть у селах не було “сельской общины”). Носієм цього менталітету є село, і він був “чуждий” радянському. В Україні з 1932 р. проводилась так звана “українізація”. У школах викладали українською мовою, працювали українські вчені, розквітав український театр. Українська самосвідомість піднялася на високий щабель. Саме цієї свідомості не вистачило в 1917 р. і через це діяльність і існування УНР закінчилася поразкою. Народний комісар освіти України М. Скрипник говорив: “Колесо русифікації крутилося 300 років у сторону Москви. Нехай покрутиться в другу сторону хоч років 30”. Але в 30-ті роки сталінська влада зміцніла і їй вільнодумці та інакодумці були не потрібні.

У 1932 р. в Україну приїхали Молотов і Каганович. Почалась підготовка до голодомору. Голод був справжньою етнічною чисткою і ретельно готувався. Невипадково ще 7.08.32 був прийнятий закон “Об охране социалистической собственности”. Так званий закон “про колоски”. У січні 1933 р. в Україну приїхав Постишев і почався справжній жах. Він раніше керував Україною, але у 1928 р. за антиукраїнську політику був відізваний до Москви. Ним була проведена чистка між українськими комуністами. М. Скрипник, М. Хвильовий (комуніст-письменник і ідеолог українізації) закінчили життя самогубством. Так закінчилася українізація. Були погублені її ідеологи і носії українського духу. У тих, хто залишився після цього генетичного удару, зостався генетичний жах. Жах живе в душах людей і калічить їх! Він примушує багатьох забути своє коріння. Деякі пишуть свої прізвища на “російський лад”, змінюють у своїх прізвищах літери, із Ющенків стають Юшенковими. Інші, навпаки, свідомо змінювали у прізвищах зайві літери і ставали не Кандиби, а Шандибіни. І нема числа таким перевертням-манкуртам. Але вбити фізично для радянської влади було мало, вона збрала сиріт українських, пропустила їх через піонерську та комсомольську організації і вони через 10 років мужньо захищали свою мачуху — більшовицьку партію.

У Нижнекамську живе українець Михайло Андрійович Дейнега, на долю якого випало все: і голодомор, і війна, і комсомольська молодість, і роки ударних п’ятирічок. Зараз, на

схили життя, він згадує голодомор і не може зрозуміти, за що радянська влада так люто ненавиділа Україну? Він записав і передав правдиві спогади, які я висилаю без будь-яких коментарів.

Наслідки голодомору відчуються ще й нині. Україну всі лають. Одні за те, що вона забагато русифікована і в містах не чути української мови, інші за те, що вона русифікована недостатньо, і нові покоління дітей не розуміють російської мови. Ріднесенька Україна! Це не її вина, це її біда. Добре, що українська мова взагалі не забута. Протягом 20 місяців голодомору **кожну хвилину вмирало по 17 людей**. Після такого геноциду нація теоретично мала зникнути зовсім. Усі звинувачення українців, що вони втратили самосвідомість, даремні, це не є їхня вина, це їхня біда. І дай Боже розуму і терпіння пережити ці важкі часи. І Україна знову розквітне, вона не може не розквітнути! І ця віра в майбутнє допомагає жити і працювати на користь Святої Великомучениці Неньки України.

Хочеться сказати декілька слів про геноцид. Радянська влада влаштувала голодомор, у якому за півтора року загинуло близько 10 мільйонів людей. Російська Федерація оголосила себе “правоприемницею” Радянського Союзу. За останніми даними за 12 років гітлерівського режиму загинуло 6 мільйонів євреїв. Весь світ знає, що це холокост. Німецька республіка, яка не оголошувала себе “правоприемницею” III Рейху, виплатила Ізраїлю 30 мільярдів німецьких марок. Виплатила по 5 тисяч за кожного знищеного єврея, не спираючись на те, що за гітлерівський режим не відповідає.

Даремно чекати грошей від Москви, їх не буде. Навіть ніхто не вибачиться перед українським народом, не ті люди, не та ментальність.

З доповіддю про голодомор я виступав у нашому місті. І після виступу до мене підійшли декілька татар. Наша бесіда була гіркою. Московщина морила голодом не тільки українців. У 1922—1923 рр. в Татарії також був улаштований голодомор. У ті часи освічені татари і передові революціонери планували створити дійсно незалежну Татарію, але Москва відразу показала, що імперія не загинула. І зовнішні метаморфози змісту не змінили.

Ця стаття не є пошук винуватих і не заклик до помсти. Це є нагода задуматися всім нам над минулим і побачити іншими очима сучасність у собі і себе в сучасності. Дорогі друзі! Знайомі і незнайомі, згідні і незгідні зі мною! У пам’ять тих мільйонів українців, і не тільки українців, які загинули в страшні роки “великого експерименту”, на хвилину схаменіться і помоліться за них. Хто як може, хто як уміє. Вічна їм пам’ять!

(Статистичні дані до статті надані Науковим товариством ім. Тараса Шевченка, США).